

Άγιος Νίκων ο “Μετανοείτε” (Φώτης Κόντογλου)

Categories : [ΘΕΟΛΟΓΙΑ](#)

Date : Νοεμβρίου 25, 2008

Στις 26 Νοεμβρίου, γιορτάζεται από την Ορθόδοξη Εκκλησία μας η μνήμη του αγίου Νίκωνος "του Μετανοείτε". Τον είπανε "Μετανοείτε", επειδή έλεγε συχνά στους ανθρώπους να μετανοήσουνε, όπως έκανε ο άγιος Ιωάννης ο Πρόδρομος.

Πατρίδα του ήτανε κάποια χώρα του Πόντου που τη λέγανε Πουεμωνιακή. Γεννήθηκε τον καιρό που βασίλευε στην Κωνσταντινούπολη ο Νικηφόρος Φωκάς. Οι γονιοί του ήτανε πλούσιοι, μα όχι μοναχά στα υλικά πλούτη μα και στα πνευματικά. Για τούτο τον αναθρέψανε "εν παιδεία και νουθεσία Κυρίου". Και ενώ τα άλλα τα αδέρφια του και οι φίλοι του ήτανε παραδομένοι στις διασκεδάσεις και στα ιπποδρόμια, ο Νίκων αγαπούσε τη θρησκεία, κ' ήτανε ταπεινός και φρόνιμος σε όλα, λιγόφαγος, απλός στους τρόπους, σεμνολόγος, φυλάγοντας τα μάτια του να μην μπει μέσα του ο σαρκικός πειρασμός που χαλά την αγνότητα της νεότητας. Μια μέρα τον έστειλε ο πατέρας του, που είχε πολλά κτήματα, να επιστατήσει απάνω στους εργάτες που δουλεύανε σ' αυτά, και σαν είδε τον κόπο και τον ιδρώτα που χύνανε αυτοί οι άνθρωποι, τόσο λυπήθηκε η ψυχή του, που παράτησε παρευθύς και τα κτήματά του και τους γονιούς του και την πατρίδα του κ' έφυγε χωρίς να γνωρίζει πού πηγαίνει, αφού γι' αυτόν όλη η οικουμένη ήτανε του Θεού, κατά το λόγο που λέγει "του Κυρίου η γη και το πλήρωμα αυτής". Αφού πέρασε πολλούς τόπους που δεν

τον ήξερε κανένας, έφταξε σ' ένα βουνό που ήτανε το σύνορο ανάμεσα στον Πόντο και στην Παφλαγονία και που είχε κ' ένα μοναστήρι λεγόμενο Χρυσή Πέτρα. Σαν είδε το μοναστήρι ο Νικήτας, ένοιωσε μεγάλη χαρά. Κι' ο Θεός φώτισε το γέροντα ηγούμενο, που ήτανε άγιος άνθρωπος, και βγήκε στην πόρτα και καλωσόρισε τον Νικήτα και τον αγκάλιασε σαν πατέρας το γυιο του και τον κάλεσε με τόνομά του. Ο Νικήτας σαν άκουσε το γέροντα να τον φωνάζει με τόνομά του χωρίς να τον έχει δει ποτέ, φτεροκόπησε η καρδιά του και μπήκε μαζί με τον ηγούμενο στην εκκλησία, και την ίδια ώρα τον κούρεψε μοναχό με τόνομα Νίκων. Από κείνη την ημέρα ξέχασε ολότελα πια πως ζει σε τούτον τον κόσμο. Τη μέρα δούλευε στην υπηρεσία που τον έβαλε ο γέροντάς του, και τη νύχτα δεν κοιμότανε, αλλά αγρυπνούσε με προσευχή και με δάκρυα, για να μην αφήσει να μολευθεί η νεανική ψυχή του από κανέναν άσχημο διαλογισμό κι' από την πονηριά που μπαίνει τόσο εύκολα στην ψυχή του ανθρώπου. Οι άλλοι αδελφοί της μονής τον αγαπήσανε πολύ, γιατί ήτανε απερηφάνευτος, πράος και καλοκάγαθος. Δώδεκα χρόνια έζησε μέσα στο μοναστήρι της Χρυσής Πέτρας. Στο μεταξύ ο πατέρας του χάλασε τον κόσμο για να τον βρει, πλην μάταια κοπίασε. Επειδή όμως δεν έπαψε να τον ψάχνει, ο άγιος παρακάλεσε το γέροντά του να τον αφήσει να φύγει από το μοναστήρι, όπως κ' έγινε. Μα σαν πέρασε το ποτάμι Παρθένι, γύρισε κ' είδε στην αντικρινή ακροποταμιά τον πατέρα του με τα άλλα παιδιά του και με τη συνοδεία του, και σαν τον γνώρισε ο γέρος, άρχισε να κλαίγει και να φωνάζει στον Νικήτα να τον λυπηθεί και να γυρίσει στο σπίτι τους, κ' ήθελε να πέσει στο ποτάμι. Μα τον μπόδισανε οι δικοί του, γιατί είχε φουσκώσει το ρεύμα του από τα πολλά νερά που κατέβασε. Κι' ο μακάριος Νίκων, σφίγγοντας την καρδιά του, γύρισε κατά τον πατέρα του και γονάτισε και τον προσκύνησε, κ' ύστερα έστριψε πάλι και τράβηξε το δρόμο του. Πέρασε από βουνά έρημα, από κρεμμούς και καταβόθρες. Τα ρούχα του ήτανε λερά και τριμμένα, τα πόδια του ξυπόλητα. Βαστούσε μοναχά ένα ραβδί κ' ένα σταυρό. Τρία χρόνια γυροβολούσε έτσι στα βουνά που ήτανε λημέρια των ληστών, κ' έτρωγε χορτάρια. Πολλές φορές τον συναπαντούσανε αυτοί οι φονηάδες και τον κλωτσούσανε. Μα σαν είδανε πως στην κακία τους αποκρινότανε με αγάπη και με ταπείνωση, τον αγαπήσανε κι' αυτοί και τον τιμούσανε σαν άγιο. Σαν περάσανε τρία χρόνια που έζησε απάνω στα βουνά, αποφάσισε να κατέβει στις πολιτείες και να κηρύξει το Ευαγγέλιο και τη μετάνοια. Ήτανε τότε ως 36 χρονών, κατά τα 959 μ.Χ. Αφού πέρασε βιαστικά τα μέρη της Ανατολής, μπαρκάρησε σ' ένα καράβι για να πάγη στην Κρήτη, στα 961 μ.Χ., επειδή οι Άραβες είχανε αλλαξοπιστήσει τους χριστιανούς με το σπαθί. Με τη βοήθεια του Θεού μπόρεσε και τους γύρισε στην πίστη του Χριστού, κ' ύστερα από εφτά χρόνια έφυγε από την Κρήτη και πήγε στην Επίδαυρο στα μέρη του Δαμαλά, κ' εκεί κήρυξε τη μετάνοια κ' έσωσε ψυχές. Από τον Δαμαλά μπήκε σ' ένα καΐκι για να πάγη στην Αθήνα. Μαζί με το καΐκι που μπήκε ο άγιος, ταξίδευε κ' ένα άλλο για την Αθήνα, και περνώντας από τη Σαλαμίνα βγήκανε οι ναύτες να πάρουνε νερό. Αυτό το νησί ήτανε έρημο από τους κουρσάρους. Ο άγιος είπε στους καπετάνιους να μη φύγουνε ακόμα από τη Σαλαμίνα, γιατί θα πάθουνε. Ο ένας καπετάνιος πούχε τάλλο το καΐκι δεν τον άκουσε κ' έφυγε, μα κείνος πούχε μέσα τον άγιο απόμεινε. Μα

το καΐκι που έκανε πανιά το πιάσανε οι κουρσάροι πριν φτάξει στην Αθήνα. Σαν έφτασε ο άγιος σ' αυτήν την αρχαία πολιτεία, που ήταν άλλη φορά φημισμένη στον κόσμο πλην τότε ήτανε κατακτημένη ένα χωριό, άρχισε το κήρυγμα κ' έφερε πολύν καρπό, γιατί οι Αθηναίοι ήτανε θεοφοβούμενοι. Από την Αθήνα πήγε στην Εύβοια, και μαζεύθηκε κόσμος πολύς να τον ακούσει. Και με την οχλοβοή, ένα παιδί που είχε ανεβεί στο κάστρο μαζί με τον άλλον κόσμο, παραπάτησε κ' έπεσε, και βάλανε τις φωνές κ' έγινε μεγάλη σύγχυση κ' οι γονιοί του παιδιού καταριόντανε τον άγιο. Μα εκείνος δεν ταραχθηκε, αλλά τους είπε ήσυχα: "Το παιδί ζει, δεν πέθανε". Κι' αλήθεια το παιδί σηκώθηκε απάνω γελαστό σαν να πήδηξε από το μπιντένι, κι' οι γονιοί του κι' όλος ο κόσμος πέσανε και προσκυνούσανε τον άγιο, και το παιδί τούς έλεγε πως σαν γλύστρησε και βρέθηκε στον αγέρα, είδε εκείνον τον καλόγερο που φώναζε "Μετανοείτε" να πετά και να το πιάνει στην αγκαλιά του ως που το κατέβασε μαλακά στη γη. Ύστερα από τον Εύριπο, πήγε στις Θήβες, κι' από κει στο βουνό Κιθαιρώνα, που το λέγανε τότε όρος της Μυουπόλεως, κ' εκεί ασκήτεψε μέσα σ' ένα σπήλαιο, κοντά στο μέρος που βρίσκεται το μοναστήρι, που έχτισε ο όσιος Μελέτιος ύστερα από χρόνια, κι' αυτός Ανατολίτης. Από κει πήγε στην Κόρινθο, στο Άργος, στο Ναύπλιο, κι' απ' όπου περνούσε άναβε στις καρδιές τον πόθο της θρησκείας κ' έκανε πολλά θαύματα, προπάντων έγιαινε αρρώστους ανθρώπους.

Αφού πέρασε όλον τον Μωριά, κ' έφταξε ως τη Μάνη, πήρε πάλι το δρόμο για να γυρίσει στη Σπάρτη, απ' όπου είχε περάσει. Μα πριν πάγει στη Σπάρτη, μπήκε σ' ένα σπήλαιο που βρισκότανε σε κάποιο έρημο μέρος που το λέγανε "Μώρον" και κειτότανε άρρωστος και θερμιασμένος. Σε λίγες μέρες μαθεύτηκε το καταφύγιό του και μαζεύθηκε κόσμος πολύς σε κείνο το σπήλαιο για να πάρει την ευλογία του, και πολλοί άρρωστοι περιμένανε τη γιατρεία τους από τον άρρωστον. Σαν σηκώθηκε από την αρρώστια, πήγε στο Αμύκλι, κ' επειδή εκείνη όλη την περιφέρεια τη ρήμαξε το θανατικό από λοιμική αρρώστια κ' είχε πιάσει τον κόσμο φόβος και τρόμος, μαζεύθηκε πολύς λαός και πήγανε και τον παρακάλεσανε να πάγει στη Σπάρτη. Ο άγιος τους είπε πως θα παρακαλέσει το Θεό να πάψει την οργή του, και πως θα καθίσει στη Σπάρτη ως που να πεθάνει. Σηκώθηκε λοιπόν και πήγε στη Σπάρτη, και σαν εμπήκε στην πολιτεία, πως σαν φανερωθεί ο ήλιος σκορπά και χάνεται η αντάρα, έτσι και σαν φάνηκε ο άγιος έπαψε το θανατικό, κι' ο κόσμος ξεκουράσθηκε από την αγωνία και έπεσε σε μετάνοια. Από τότε δεν έφυγε πια από τη Σπάρτη ο άγιος, κ' η πολιτεία τούτη έγινε η δεύτερη πατρίδα του. Έχτισε μια μεγάλη εκκλησία στόνομα του Σωτήρος, που βρεθήκανε τα θεμέλιά της κοντά στο κάστρο της αρχαίας Σπάρτης, κι' αυτή η διαβόητη πολιτεία που ήτανε ξακουσμένη στον κόσμο για την παλληκαριά της, καταστάθηκε η καθέδρα της Χριστιανοσύνης με άρχοντά της τον πράον κ' ήμερον μαθητή του Κυρίου που δίδαξε στον κόσμο την πνευματική ανδρεία και την ειρήνη. Στο μεταξύ βαφτιζόντανε οι Εβραίοι, που υπήρχανε πολλοί σ' αυτά τα μέρη, και πλήθαινε η πίστη του Χριστού.

Αλλά ήρθε και για τον άγιο Νίκωνα η μέρα να πληρώσει, σαν άνθρωπος κι' αυτός, το "κοινόν χρέος του θανάτου", κι' αρρώστησε. Μάζεψε λοιπόν γύρω στο κλινάρι του τα πνευματικά τέκνα του, και τα ευλόγησε και τους είπε πως σιμώνει το τέλος του,

κι' αφού τους έδωσε πολλές συμβουλές και τους στερέωσε στην ελπίδα του Χριστού, είπε "Κύριε Ιησού Χριστέ ο Θεός, εις χείρας σου παρατίθημι το πνεύμα μου" και παρέδωσε την καθαρή ψυχή του σ' Εκείνον που γι' αυτόν υπόφερε τόσους κόπους. Κοιμήθηκε στα 998 μ.Χ., στις 26 Νοεμβρίου, σε ηλικία 75 χρονών.

Το σκήνωμα γίνηκε προσκύνημα. Ο λαός το τριγύρισε και βούιζε όπως κάνουνε οι μέλισσες γύρω στο κουβέλι. Όλοι θέλανε να πάνε κοντά στο λείψανο, και πολλοί παίρνανε από ευλάβεια κάποιο πράγμα από πάνω του, άλλος ένα κομμάτι ρούχο, άλλος λίγες τρίχες, άλλος έκοβε ένα κομμάτι από τη ζώνη του να τάχουνε για φυλαχτό. Ο δεσπότης με όλο το ιερατείο κηδέψανε το τίμιο σκήνος, που ήτανε βαλμένο μέσα σε θήκη ακριβή κι' ανάβρυσε άγιο μύρο, και πολλοί άρρωστοι γιάνανε, τυφλοί, στηθικοί, υδρωπικοί, παράλυτοι κι' άλλοι που βασανίζόντανε από διάφορες αρρώστιες. Γι' αυτό και το απολυτίκιό του λέγει:

"Χαίρει έχουσα η Λακεδαίμων
θείαν λάρνακα των Σων λειψάνων
αναβρύουσαν πηγάς των ιάσεων
και διασώζουσαν πάντας εκ θλίψεως
τους Σοι προστρέχοντας, Πάτερ εκ Πίστεως.
Νίκων όσιε, Χριστόν τον Θεόν ικέτευε
δωρήσασθαι ημίν το μέγα έλεος".

Ένας ευσεβής άρχοντας, λεγόμενος Μαλακηνός, τόσον αγαπούσε τον άγιο Νίκωνα, που δεν ήθελε να ζήσει χωρίς να βλέπει την όψη του. Φώναξε λοιπόν ένα ζωγράφο και του παράγγειλε να ζωγραφίσει τον άγιο, μα επειδή ο ζωγράφος δεν τον είχε δει ποτέ, ο Μαλακηνός ιστόρησε με λόγια όσο μπορούσε στο ζωγράφο τι λογής ήτανε η φυσιογνωμία του. Ο ζωγράφος πήγε στο εργαστήρι του κ' έπιασε να κάνει την εικόνα, αλλά κοπίασε πολύ χωρίς να μπορέσει να τον επιτύχει τον άγιο όπως ήτανε. Κ' εκεί που καθότανε στενοχωρημένος, βλέπει να μπαίνει ένας καλόγερος κοντός, νηστεμένος, με μαλλιά μαύρα κι' ανακατεμένα, με μαύρα αχτένιστα γένια, μ' ένα κουρελιασμένο παλιόρασο και να βαστά ένα ραβδί μ' ένα σταυρό στην άκρη, που τον έδωσε στο ζωγράφο να τον φιλήσει. Ύστερα τον ρώτησε γιατί είναι στενοχωρημένος. Σαν του είπε ο ζωγράφος την αιτία, του λέγει ο καλόγερος: "Κοίταξέ με, αδελφέ, και ζωγράφισε την εικόνα, γιατί αυτός που ιστορίζεις μοιάζει με μένα σε όλα". Σαν τον κοίταξε καλά ο ζωγράφος απόρησε, επειδή ήτανε ίδιος όπως τον είχε περιγράψει ο Μαλακηνός. Γύρισε λοιπόν το πρόσωπό του κατά το σανίδι που ζωγράφιζε να δει αν μοιάζει με το πρόσωπο, που έκανε, και βλέπει πως είχε τυπωθεί ο καλόγερος που του μιλούσε. Τον έπιασε φόβος και φώναξε "Κύριε ελέησον", και σαν γύρισε να τον ξαναδεί, δεν είδε τίποτα.

Όπως τον είδε ο ζωγράφος, έτσι είναι ζωγραφισμένος ο άγιος Νίκων στις εικόνες που βρεθήκανε κανωμένες από παλιούς αγιογράφους. Η πιο παλιά εικόνα του βρίσκεται στο μοναστήρι του Οσίου Λουκά της Λειβαδιάς ιστορημένη με ψηφιά, μα τον παριστάνει με μαλλιά χτενισμένα. Φαίνεται όμως πως πιο σωστά παραστήσανε

τη φυσιογνωμία του οι ζωγράφοι που τον ζωγραφίσανε σε εκκλησίες που βρίσκονται κοντά στα μέρη της Σπάρτης, όπως είναι στο Παληομονάστηρο της Κρίτσοβας, ζωγραφισμένος στα 1267, στην Παναγία τη Χρυσαφίτισσα στα Χρύσαφα, στον άγιο Νικόλαο της Αναβρυτής, στην εκκλησιά των Εισοδίων της Θεοτόκου στο χωριό Πέρπαινη, κι' αλλού. Μια από τις πιο παλιές και μαστορικές εικόνες του είναι και κείνη που βρήκα στην Περίβλεπτο του Μυστρά τον καιρό που δούλευα για να καθαρίσω και να στερεώσω τις παλιές τοιχογραφίες. Βρίσκεται κοντά στη μικρή την πόρτα που μπαίνει κανένας στην εκκλησιά. Ο άγιος είναι ζωγραφισμένος όπως τον ιστορίζει το συναξάρι του, με βουλιασμένα τα μάγουλά του από την κακοπάθηση, με ζωηρά μάτια, με μαύρα μαλλιά ανακατεμένα κι' αχτένιστα και με μαύρα γένια. Έτσι τον γράφει κι' ο Διονύσιος ο εκ Φουρνά στην "Ερμηνεία των ζωγράφων": "Νέος στρογγυλογένης, μακρότριχος, έχων τας τρίχας ηγριωμένας". Λέγοντας "νέος" θέλει να πει μαυρομάλλης.

(από το *Γίγαντες ταπεινοί*, Ακρίτας 2000)

(Πηγή: "Σπουδαστήριο Νέου Ελληνισμού")